

»Sve ove reforme imaju jedan cilj da oslobode hrišćanstvo od prekomernog misticizma, u koji ga 'beše uvukla rimska Crkva, te da religija postane dostojanstvo i misaonog čoveka, a ne samo zatucanog mističara koji jedno govori i savetuje drugome, a drugo radi često u potpunoj suprotnosti sa onim, što govori« (str. 63.).

Nema sumnje, da je bilo i kod katolika »zatucanih mističara«, i da je bilo, pa i u redovima visokih crkvenih funkcionara — ljudi, koji jedno govore, a drugo rade. Bilo ih je i bit će ih doklegod su ljudi — ljudi. Kod katolika jednako kao kod pravoslavnih i protestanata. Priznajmo si to otvoreno. Ali budimo pravedni, pa priznajmo i to: da je katolicizam kao religija izgradio sistem, koji uvažava i racionalnu i moralnu stranu. U djelima sv. Tome Akvinskoga naći ćete i za današnje psihološke probleme rješenje, koje zadovoljava. Naći ćete propinjanje ljudskog uma do skrajnih granica mogućnosti. Svoju teoriju on je i u život priveo. Od prvih početaka do današnjeg dana. Protestantske reforme nijesu ni do čega dovele, najmanje do jednog preporoda na moralnom i intelektualnom polju. To je i lanjska lozanska konferencija dostatno dokazala.

Nepoznavanje katoličke nauke, odrazuje se i na str. 20., gdje g. profesor zove skolastičnim »principom« onu frazu: *credo quia absurdum*. I katolicizam i skolastiku valja studirati na izvorima, a ne po protestantskim autorima.

Ali u glavnom mogu izvoditi prof. Marjanovića da zadovolje. Naročito da pruže jedan sintetički pregled o problemima koji su od općeg značenja, iako tek u direktnom savezu s pojavama razrovanog vjerskog života u Rusiji. Njegovo je mišljenje o sudbonosnim događajima, koji potresaju i Rusiju i Evropu, izraz duše savremenog inteligenta, koji ima vjeru u Boga, a osjeća potrebu da živi kao zdravi član jedne vidljive zajednice, osnovane po Kristu — njegove Crkve. Koliko je u tom pogledu važna uloga Crkve, on je dostatno naglasio. Možda mu »vizantijski dogmatizam« nije potpuno jasan, baš u koliko je dogmatizam. Ali dogmatizam nije i ne smije biti na putu ni kod pravoslavnih ni kod katolika, da religiozni zaklad kršćanstva ne postane proživljenom svojinom modernog našeg savremenog čovjeka. Njemu treba mnogo više znanja o vjeri i vjerskim pitanjima. Ne će ga onda smetati dogme, kad uvidi, da pravo i uspješno socijalno djelovanje nema, gdje nema prije svega jedinstva u temeljnim vjerskim zasadama. A to su dogme. Raspravljanje u Stockholmu htjelo je da za osnovku kršćanskog rada uzme samo socijologiju, pa je urodilo priznanjem, da je takav posao bez sigurnog, čvrstog oslona u vjerskim načelima — prosto nemoguć. Do tog shvaćanja se mora dovinuti svatko tko Crkvi želi trajan i uspješan napredak u radu.

Dr. Andrija Živković.

Dr. fra Julijan Jelenić- Spomenici kulturnoga rada franjevacu Bosne Srebreničke. Sabrao i za štampu priredio. Izdalo povjesno društvo za proučavanje prošlosti jugoslavenskih franjevacu. Monumenta franciscana jugoslavica, vol. I. Mostar 1927., 8^o str. VIII. 374.

Naš neumorni naučni historijski istraživač objelodanio je u našoj crkveno-historijskoj naučnoj literaturi već nekoliko veoma znatnih svojih studija, gdje je sabrao iz različitih arhiva dragocjene podatke za našu domaću crkvenu povijest, i tako ih spasio od možebitne propasti i zaboravi. I ova njegova nova studija je plod marnog istraživanja arhivalnog materijala, sabranog na različitim stranama, kao iz arhiva kongregacije Propagande u Rimu, zatim iz Budimskog i Gjengješkog arhiva u Madžarskoj iz Makarske u Dalmaciji, Brlićeva arhiva u Brodu, Visovca u Bosni i drugdje. Kako je već pisac objelodanio jedan historijski period dokumenata od g. 1434.—1699. u izdanju starina Jugoslavenske Akademije g. 1918. koji sadržaje 84 dokumenta, to je ovo djelo faktično II. svezak i nastavak pomenutog djela.

Ovo djelo sadržaje dokumente od g. 1699.—1834. i to u svemu njih 88. U tim su spomenicima ušćuvani veoma zanimivi povjesni podaci o životu, radu, naobrazbi i prosvjećivanju bosanskih franjevaca, te o njihovim patnjama i borbama u teškim prilikama osmanlijskog režima. Iz tih se dokumenata vidi, kako je katolički puk u Bosni uz herojsku požrtvovnost i patnje ostao tradicionalno i ne pokolebivo vjeran katoličkoj vjeri, a franjevci bili su jedini tješitelji ove uboge i potištene raje. Među tim mnogim spomenicima naročito su važni izvještaji pojedinih apostolskih vizitatora, koji su kao posvećeni biskupi obavljali kanonske pohode u bosanskim župama. Tako izvještaj prvog apost. vikara i biskupa u Bosni fra Mate Delivića, upravljen koncem g. 1737. u Rim Kongregaciji Propagande. Ovaj se izvještaj popunjuje također opširnim izrještajem od 29. II. 1744. poslanim od biskupa fra Pavla Dragičevića u Rim Propagandi na osnovu kanonskih pohoda g. 1741.—1743., te onim od 25. XI. 1762. od istoga biskupa. Iz tih izvještaja saznajemo zanimive detalje o patrijarhalnom i primitivnom životu vjernog puka i župnika franjevaca u Bosni i Hercegovini. Iz g. 1777. i 1780. imademo sličan izvještaj od biskupa fra Marka Dobretića. Iz g. 1829. izvješćuje biskup fra Augustin Mišetić o tužnim prilikama bosanskih katoličkih vjernika pod turskom vladom. Najposlije imade nekoliko znatnih dokumenata, koji ilustriraju, s kolikim su teškoćama bosanski franjevci mogli jedva što izmoliti od otomanske vlade, da mogu očuvati svoja prava ili obnoviti koji svoj samostan ili crkvu.

Na svršetku djela dodano je alfabetsko kazalo, što uvelike olakoćuje uporabu knjige. Svakako ovo naučno djelo mnogo doprinosi poznavanju naše domaće crkvene povijesti u Bosni i Hercegovini, a naročito svjedoči, koliko su sebi zasluga stekli bosansko hercegovački franjevci u pogledu promicanja prosvjete i kulture. To je ujedno najbolja apologija protiv onih, koji se u najnovije doba usuduju nabacivati demagoškim klevetama protiv franjevačkog reda u Bosni i Hercegovini. Dr. J. Oberški.

Dr. P. Paul Schebesta, S. V. D.: Bei den Urwaldzwerger von Malaya. SS. 278, mit 150 Abbildungen nach Originalaufnahmen und Skizzen des Forschers und einer Karte. Leipzig (F. A. Brockhaus) 1927.

Autor, rodом Čeh, boravio je kao misionar oko 7 godina u istočnoj Africi na Zambeziyu, a nakon svršenih etnoloških studija u Beču otišao je